

นายสัญญา ชรรณศักดิ์
ประธานศาลฎีกา
พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๑๐

นายสัญญา ธรรมศักดิ์

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่จังหวัดธนบุรี บิดาชื่อ มหาอำมาตย์ตรีพระยาธรรมสารเวชวิเศษภักดีฯ (ทองดี ธรรมศักดิ์) มารดาชื่อ คุณหญิงชั้น ธรรมสารเวชฯ สมรสกับท่านผู้หญิง พงา ธรรมศักดิ์ (เพ็ญชาติ) เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๗๗ มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คือ นายชาติศักดิ์ ธรรมศักดิ์ และนายแพทย์จักรธรรม ธรรมศักดิ์

ท่านเริ่มเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ สำเร็จชั้น ๖ อังกฤษ (มัธยมบริบูรณ์) และใน พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้มาศึกษาที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม เป็นเวลา ๓ ปี สำเร็จเป็นเนติบัณฑิต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ในปีต่อมาได้สอบแข่งขันได้คะแนนสูงสุด ได้รับทุนเล่าเรียนรพีบุญนิธิ ไปศึกษาวิชากฎหมายต่อในประเทศอังกฤษ โดยได้เข้าศึกษาในสำนักมิดเดิลเทมเปิล (The Middle Temple) ศึกษาอยู่เป็นเวลา ๓ ปี ก็สอบไล่ได้สำเร็จตามหลักสูตรเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ (Barrister - at - Law) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ระหว่างอุปสมบทที่วัดเบญจมบพิตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้ศึกษาพระธรรมวินัยที่สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร สามารถสอบไล่นักธรรมชั้นตรีได้เป็นที่ ๑ ระหว่างที่รับราชการเป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๙๘ ได้เข้ารับการศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเป็นรุ่นแรก และด้วยความรู้ความสามารถของท่าน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้มอบปริญญานิติศาสตรดุษฎีเกิตติมศักดิ์ให้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑, พ.ศ. ๒๕๑๗ และ พ.ศ. ๒๕๒๔ ตามลำดับ

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เข้ารับราชการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๖๘ ในขณะที่มีอายุ ๑๘ ปี ๓ เดือน ๒๗ วัน ในตำแหน่งนักเรียนล่าม กรมบัญชาการ (กองล่าม) กระทรวงยุติธรรม ได้รับเงินเดือน ๓๐ บาท ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๐ ได้รับราชการในตำแหน่งล่าม เงินเดือน ๕๐ บาท ท่าน

มีความตั้งใจที่จะเป็นตุลาการตั้งแต่ครั้งที่ยังเยาว์ เพราะได้เห็นแบบอย่างการเป็นตุลาการที่ดีของบิดาท่าน ดังนั้น เมื่อเจริญวัยขึ้น หลังจากที่ได้เข้ารับราชการแล้ว ได้มีโอกาสที่จะเจริญรอยตามบิดา โดยได้เป็นผู้พิพากษาฝึกหัด เงินเดือน ๒๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๖ ซึ่งตามความเห็นของท่านเห็นว่าเป็นตำแหน่งที่ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นตำแหน่งที่ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน ท่านเป็นผู้พิพากษาฝึกหัดจนกระทั่งในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๗๗ จึงรับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาในกระทรวงยุติธรรม ได้รับเงินเดือน ๒๐๐ บาท ต่อจากนั้นได้รับราชการตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

- ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘ ไปช่วยราชการที่ศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๕ กรกฎาคม ๒๔๗๘ เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา เงินเดือน ๒๖๐ บาท
- ๑ พฤษภาคม ๒๔๙๑ เป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เงินเดือน ๕๐๐ บาท
- ๓๑ สิงหาคม ๒๔๙๓ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้ากองในศาลอุทธรณ์
- ๒ เมษายน ๒๔๙๔ เป็นข้าหลวงยุติธรรม ภาค ๔ เงินเดือน ๗๐๐ บาท
พร้อมกันนั้นได้ทำหน้าที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด
เชียงใหม่ด้วย
- ๒๓ มีนาคม ๒๔๙๖ เป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม เงินเดือน ๘๐๐ บาท
- ๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา
- ๑ เมษายน ๒๕๐๒ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา เงินเดือน
๑,๔๐๐ บาท
- ๑๕ ตุลาคม ๒๕๐๕ เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เงินเดือน ๘,๖๐๐ บาท
- ๑ ตุลาคม ๒๕๐๖ เป็นประธานศาลฎีกา เงินเดือน ๙,๐๐๐ บาท
- ๑ ตุลาคม ๒๕๑๐ ครบเกษียณอายุ

เมื่อครบเกษียณอายุแล้ว ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๑ ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี และต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้เป็นประธานองคมนตรี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘ จนกระทั่งปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์มหาวิปโยควันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารงานประเทศชาติในยามคับขัน ท่านได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกัน ๒ สมัย ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้จัดร่างรัฐธรรมนูญ โดยยึดหลัก ให้เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด และพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว

ในระหว่างที่รับราชการและหลังครบเกษียณอายุแล้ว นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นกรรมการตุลาการหลายครั้ง เริ่มแรกเมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๔๙ ได้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ก.ต. และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ในระหว่างนั้นท่านดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เป็นกรรมการตุลาการโดยตำแหน่ง และ นอกจากนี้ท่านเป็นผู้ริเริ่มวางรูปงาน และควบคุมดูแลการเลือกตั้งกรรมการ ตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๐๑ สำเร็จเป็นผลเรียบร้อย ดียิ่ง จนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นได้ให้บันทึกความดีความชอบ ไว้ในสมุดประวัติ เมื่อท่านได้ย้ายมารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ในศาลฎีกา ท่านได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิ รวม ๓ ครั้ง ในครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๒ เป็นการเลือกตั้งซ่อมแทนนายประวิต บัตตพงศ์ ซึ่งไปดำรงตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และพระดุลยการณ์ โกวิทผู้ซึ่งถึงแก่กรรม ส่วนอีกสองครั้ง เป็นการได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๐๓ และการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ ในการเป็นกรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิประเภท ข้าราชการประจำในช่วงนี้ ท่านได้พ้นจากตำแหน่งเมื่อท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ แต่ท่านก็ยังหาได้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตุลาการไปไม่ เพราะเมื่อท่านดำรงตำแหน่งอธิบดี

ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และประธานศาลฎีกา ตามกฎหมายถือว่าเป็นกรรมการตุลาการโดยตำแหน่ง และหลังจากที่ครบเกษียณอายุแล้ว ท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิ ประมุขข้าราชการบำนาญอีก ๓ ครั้ง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑, ๑๔ มกราคม ๒๕๑๓ และวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๑๕ ตามลำดับ และพ้นจากตำแหน่งกรรมการตุลาการครั้งสุดท้ายเมื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี

ในระหว่างที่รับราชการ ท่านได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามลำดับดังนี้

๒๐ กันยายน ๒๔๘๓	ตริตราภรณ์มงกุฎไทย
๒๐ กันยายน ๒๔๘๔	ตริตราภรณ์ช้างเผือก
๔ ธันวาคม ๒๔๙๑	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
๔ ธันวาคม ๒๔๙๓	เหรียญจักรพรรดิมาลา
๕ ธันวาคม ๒๔๙๗	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๔๙๙	ประถมาภรณ์ช้างเผือก
๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐	ทุติยจุลจอมเกล้า
๕ ธันวาคม ๒๕๐๒	มหาวชิรมงกุฎ
๕ ธันวาคม ๒๕๐๔	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
๕ พฤษภาคม ๒๕๐๕	ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
๕ กันยายน ๒๔๙๗	เหรียญรัตนาภรณ์
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๑	ปฐมจุลจอมเกล้า
๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๒	เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

นอกจากนี้ยังได้รับอิสริยาภรณ์ The Rising Sun ชั้นที่ ๑ ของประเทศญี่ปุ่น และอิสริยาภรณ์ชั้นสูงของประเทศเกาหลีใต้

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ยังได้ปฏิบัติราชการงานพิเศษอีกหลายประการสมควรที่จะบันทึกไว้ตามลำดับดังนี้ คือ

๒๗ เมษายน ๒๔๗๗ กระทรวงยุติธรรมตั้งเป็นกรรมการสำรวจพิจารณา
วางระเบียบราชการในกองหมาย

๑๖ กรกฎาคม ๒๔๗๗ คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ไปช่วยทำข้อบังคับและ
ระเบียบการคลังเป็นเวลา ๖ เดือน

๑๙ ตุลาคม ๒๔๗๗ คณะรัฐมนตรีตั้งเป็นกรรมการพิจารณาอัตราค่า
ธรรมเนียมศาล

๑๗ สิงหาคม ๒๔๗๔ คณะรัฐมนตรีตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการตรวจร่าง (คำแปล) ประมวลกฎหมายที่จะประกาศใช้ใหม่ทั้งหมด

๒๒ พฤษภาคม ๒๔๘๐ ก.พ. ตั้งเป็นอนุกรรมการพิจารณาค่าใช้จ่าย
นักเรียนรัฐบาลฝ่ายพลเรือนที่ส่งออกไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ

๑๙ สิงหาคม ๒๔๘๐ คณะรัฐมนตรีตั้งเป็นเลขานุการคณะกรรมการ
พิจารณาการซื้อขายที่ดินบางรายของพระคลังข้างที่

๒๕ พฤษภาคม ๒๔๘๒ สำนักงานโฆษณาการ ตั้งเป็นกรรมการพิจารณา
ตัดสินเรื่องความที่ส่งเข้าประกวดเนื่องในงานฉลองวันชาติและสนธิสัญญา พ.ศ.
๒๔๘๒

๖ กรกฎาคม ๒๔๘๒ กระทรวงยุติธรรมตั้งเป็นกรรมการจัดพิมพ์ คำ
พิพากษาฎีกาลงในหนังสือข่าวศาล

๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ กระทรวงยุติธรรมตั้งเป็นกรรมการสำรวจและ
จัดให้ศาลทุกศาลได้มีหนังสือกฎหมายไว้ใช้ตามสมควร

๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ กรมโฆษณาการตั้งเป็นกรรมการพิจารณาตัดสิน
เรื่องความที่ส่งเข้าประกวดเนื่องในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๒

๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ กรมโฆษณาการตั้งเป็นกรรมการพิจารณาตัดสิน
เรื่องความที่ส่งเข้าประกวดเนื่องในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๓

๑๙ เมษายน ๒๔๘๖ เป็นกรรมการและเลขานุการพิจารณาร่างพระราช
บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๘ มกราคม ๒๕๕๑ เป็นกรรมการสอดส่องความประพฤตินายความ

๑๑ มีนาคม ๒๕๕๑ เป็นกรรมการและเลขานุการเพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทุกฝ่ายให้เป็นการเหมาะสม

๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๒ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้ตั้งเป็นเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน และร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง

๗ ตุลาคม ๒๕๕๓ เป็นกรรมการพิจารณาปรับปรุงระเบียบการพิจารณาของศาล

๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ เป็นเลขานุการตรวจพิจารณาและร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ เป็นกรรมการเพื่อจัดสอบแข่งขันเพื่อรับทุนรัฐบาลไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ

๑๖ เมษายน ๒๕๕๖ เป็นกรรมการอบรมข้าราชการและประชาชน

๘ มิถุนายน ๒๕๕๖ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติตั้งให้เป็นกรรมการพิจารณาปรับปรุงวางระเบียบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค

๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๖ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นกรรมการร่างกฎหมาย

๒๒ กันยายน ๒๕๕๖ เป็นกรรมการพิจารณาวางนโยบายของกระทรวงยุติธรรม

๑๖ มกราคม ๒๕๕๗ เป็นกรรมการอาชญากรรมวิจัย

๑๗ มีนาคม ๒๕๕๗ เป็นประธานกรรมการหน่วยวิทยาการ กระทรวงยุติธรรม

๑๗ - ๒๓ เมษายน ๒๕๕๗ เป็นประธานกรรมการประชุมสาขาที่ ๓ ของการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรม

๒๔ - ๒๖ - ๒๗ เมษายน ๒๔๙๗ เป็นรองประธานคนที่ ๒ ของการประชุมอธิบดีศาล ฯ และข้าหลวงยุติธรรม พร้อมด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั่วประเทศราชอาณาจักร

๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๗ คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาสอบสวน เพื่อการอาชีวศึกษาสงเคราะห์

๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๗ เป็นกรรมการดำเนินการร่างพระราชกฤษฎีกากฎกระทรวง หลักเกณฑ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อบังคับตามร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการฉบับใหม่

๖ กรกฎาคม ๒๔๙๗ เป็นอุปนายกเนติบัณฑิตยสภา

๒๔ กรกฎาคม ๒๔๙๗ คณะรัฐมนตรีลงมติตั้งให้เป็นกรรมการเพื่อพิจารณาแก้ไขกฎหมายเพื่อป้องกันการล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี ฯ

๓ - ๑๒ มกราคม ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการประชุมสาขา ๑ ในการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๔๙๘

๑๓-๑๕ มกราคม ๒๔๙๘ เป็นรองประธานในการประชุม อธิบดีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ประจำปี พ.ศ. ๒๔๙๘

๕ กันยายน ๒๔๙๘ เป็นกรรมการร่างประมวลกฎหมายการเลือกตั้ง

๔ มีนาคม ๒๕๐๑ เป็นรองประธานอนุกรรมการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๑ เป็น อ.ก.พ. วิสามัญพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนฝ่ายพลเรือนในต่างประเทศ

๓๐ เมษายน ๒๕๐๑ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๑ เป็นกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๒๗ สิงหาคม ๒๕๐๑ เป็นกรรมการเพื่อพิจารณาศึกษาค้นคว้าหาวิธีที่จะ
ทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา

๓๐ มกราคม ๒๕๐๒ เป็นกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมาย
(แทนหลวงจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ ซึ่งถึงแก่กรรม)

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เป็นกรรมการพิเศษเพื่อพิจารณาอนุญาตต่าง ๆ
(แทนหลวงจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ ซึ่งถึงแก่กรรม) (โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นสมาชิก
สภาร่างรัฐธรรมนูญ และรองประธานสภาฯ และได้รับเลือกเป็นประธานกรรมมา
ธิการร่างข้อบังคับของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ฯ)

๒๐ มีนาคม ๒๕๐๓ เป็น อ.ก.พ. วิสามัญเกี่ยวกับนักเรียนในต่างประเทศ

๓-๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๓ เป็นผู้แทนประเทศไทยไปร่วมประชุมอบรม
เกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายอาญาในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ณ กรุงโตเกียว

๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๓ เป็นประธานกรรมการเนติบัณฑิตยสภาแผนกต่าง
ประเทศ

๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งให้เป็นกรรมการ
สภาวิจัยแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นประธานกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ

๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ เป็นอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อบรรจุ
เป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา

๑๑ ธันวาคม ๒๕๐๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งให้เป็นกรรมการปรับปรุง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๗ มกราคม ๒๕๐๖ เป็นกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเนติบัณฑิตย
สภา

๒๐ มีนาคม ๒๕๑๙ เป็นกรรมการข้าราชการพลเรือนผู้ทรงคุณวุฒิ

พ.ศ. ๒๕๐๒, ๒๕๐๓ เป็นกรรมการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการ
๒๕๐๔, ๒๕๐๕ ตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา

พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๔ กระทรวงยุติธรรมตั้งเป็นกรรมการคัดเลือกเพื่อบรรจุในตำแหน่งจำศาล รองจำศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และเจ้าพนักงานยึดทรัพย์ หลายครั้ง

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นบรรพตูลาการผู้หนึ่งที่ทำให้การอบรมสั่งสอนบุคคลที่เป็นผู้พิพากษาผู้อำนวยความยุติธรรมอยู่ในขณะนั้น ท่านมีความใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เริ่มแรกที่มาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเปิดสอนในปี ๒๔๗๗ ท่านได้รับเชิญเป็นกรรมการสอบไล่ชั้นปริญญาตรี ภาค ๑ - ๒ - ๓ ต่อมาได้รับเชิญเป็นกรรมการสอบไล่เทียบความรู้เบื้องต้น กรรมการสอบคัดเลือกผู้ที่เข้าศึกษาเตรียมปริญญา อาจารย์ผู้สอนและกรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามลำดับ หลังจากที่ถูกเรียกขานอายุแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งได้ลาออกจากตำแหน่งนี้หลังจากที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เป็นผู้สอนกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ เริ่มสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้สอนวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วน - บริษัท ได้สอนลักษณะวิชาอยู่หลายปี แล้วจึงเปลี่ยนวิชาที่สอนเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะทรัพย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตามลำดับ รวมเวลาที่เป็นอาจารย์สอนกฎหมายอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งที่เป็นอาจารย์พิเศษ และทั้งที่เป็นคณบดีของมหาวิทยาลัย เป็นเวลาเกินกว่า ๒๐ ปี นอกจากนี้ ท่านยังได้สอนวิชากฎหมายการค้า และเอกเทศสัญญาที่คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเวลาประมาณ ๑๐ ปีด้วย ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเป็นอาจารย์สอนมานาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้กราบบังคมทูลให้ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑

ในระหว่างที่สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านได้เรียบเรียงเขียนคำบรรยายกฎหมายลักษณะวิชาที่สอนไว้หลายเล่ม เช่น คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหุ้นส่วน - บริษัท คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยลักษณะทรัพย์ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และอีกเล่มหนึ่งที่นักกฎหมายได้ใช้เป็นคู่มือในการเรียนการปฏิบัติในทุกวันนี้ คือ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย ได้เป็นผู้เรียบเรียงปรับปรุงเพิ่มเติมจากฉบับคำบรรยายของท่าน นอกจากท่านจะได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับด้านวิชาการกฎหมายแล้ว ท่านยังมีความรอบรู้ในเรื่องของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ได้เขียนบทความและบรรยายปาฐกถาเกี่ยวกับธรรมะไว้หลายเรื่องและหลายแห่งจนปัจจุบัน และด้วยความสนใจในพระพุทธศาสนา หลังจากกลับจากศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ท่านจึงเป็นบุคคลหนึ่งในสามคนที่ริเริ่มก่อตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (เดิมชื่อว่าพุทธธรรมสมาคม) ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ในสมัยเริ่มแรก ท่านได้เป็นเลขานุการของสมาคมฯ นานหลายปี ต่อมาได้สับเปลี่ยนทำหน้าที่อื่นอีกหลายตำแหน่งในสมาคม จนในที่สุดก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นนายกสมาคมฯ ซึ่งได้ทำหน้าที่ตำแหน่งนี้เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี จนสมาคมมีอายุมาได้ถึง ๔๔ ปี ท่านจึงได้สละตำแหน่งนี้ เพื่อให้ท่านที่ยังเยาว์วัยกว่าดำเนินต่อไป อย่างไรก็ดีท่านก็ยังปลดเปลี่ยนภาระด้านพระพุทธศาสนาไปมิได้ เพราะขณะนี้ท่านก็ได้รับเลือกจากนานาชาติให้เป็นรองประธาน ทำหน้าที่แทนประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกอยู่อีก ท่านได้อุทิศเวลาส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตประจำวันให้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอดมา ในบางครั้งที่ท่านมีความวิตกกังวลใจท่านจะเข้าไปนั่งสงบสติอารมณ์ในวัดเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่วัดเบญจมบพิตร ซึ่งเป็นวัดที่ท่านอุปสมบท และในทุก ๆ วันเกิดท่านก็เข้าวัดเช่นเดียวกัน เพื่อจะนั่งนึกย้อนหลังว่าในรอบวันเกิดที่แล้วมาว่าหลักการของศีลธรรม สุขภาพ การงาน การเงิน และการสมาคม ของท่านมีอะไรบกพร่องหรือไม่ ทำไม

จึงบกพร่อง จะปรับปรุงอย่างไร มีอะไรดีหรือไม่ดี จะแก้ไขอย่างไร ท่านถือว่า ศีลธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก จนในบางครั้งถึงกับมีคนเรียกท่านว่า “หลวงตา”

ในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงยุติธรรมอยู่นั้น ท่านได้ริเริ่มงานหลายประการ ยังผลให้กระทรวงยุติธรรมได้พัฒนาก้าวหน้าไปเป็นอันมาก งานประการแรกก็คือ ท่านได้ริเริ่มจัดให้มีนิตยสารของกระทรวงยุติธรรมขึ้น ใช้ชื่อว่า “ดุลพາห” ซึ่งได้มีการจัดพิมพ์ติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๙ จนถึงทุกวันนี้ วัตถุประสงค์ในการจัดทำนิตยสารฉบับนี้ก็เพื่อเผยแพร่วิทยาการด้านต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งในวิชากฎหมาย รวมถึงวิทยาการแขนงอื่น ๆ ที่ผู้พิพากษาและข้าราชการทั้งหลายควรจะได้ทราบไว้เป็นความรู้และแถลงข่าวการศาลยุติธรรมและการกฎหมายทั่วไป ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว ท่านได้เขียนไว้ด้วยลายมือของท่าน และได้พิมพ์ไว้ในนิตยสาร “ดุลพาห” ตลอดมาจนทุกวันนี้

สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาได้จัดตั้งด้วยความริเริ่มของท่าน เช่นเดียวกัน โดยท่านมีความเห็นว่าควรส่งเสริมฐานะของผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ ให้สูงเหมือนกับต่างประเทศ ซึ่งการจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ ทนายความได้ จะต้องผ่านสำนักอบรมกฎหมาย (Bar) เสียก่อน ประกอบกับขณะนั้นมีมติที่ประชุม International Bar Association ขอให้ทุกประเทศจัดให้มีการฝึกฝนอบรมภาคปฏิบัติก่อน

ผลงานริเริ่มอีกประการหนึ่งที่ได้ถือปฏิบัติกันมาจนปัจจุบันนี้ก็คือ ท่านได้เสนอให้มีการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา ก่อนที่จะแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษา เพื่อให้สันติทางการดำเนินพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และจัดอบรมในเรื่องการดำรงตนตลอดจนอบรมจิตใจ ศีลธรรม ซึ่งในสมัยที่ท่านเป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม ได้มีการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา ๓ รุ่น คือ ผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ ๑, ๒ และ ๓

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ทำงานไม่ว่าจะในด้านใดมักจะประสบความสำเร็จขั้นสูงสุดในสาขาการทำงานที่ทำไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน ท่านเคยเป็นทั้งประมุขทางฝ่ายตุลาการ “ประธานศาลฎีกา” ประมุขทางฝ่ายบริหาร “นายกรัฐมนตรี” และ

รองประธานสภาารัฐธรรมนูญ (ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) และในปัจจุบันนี้ก็ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้เป็น “ประธานองคมนตรี” ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถประสบความสำเร็จเช่นนี้มาก่อน ท่านได้ยึดหลักในการทำงานว่างานใดที่รับภาระมาจะต้องทำด้วยสำนึกในหน้าที่ตลอดเวลา ไม่ละเลย ผันแปร และทอดทิ้ง ให้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เป็นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยสรุปก็คือยึดหลัก “บริสุทธิ์ – ยุติธรรม” เป็นธรรมะประจำใจในการทำงานทุกหน้าที่ ท่านจึงเป็นบรรพตูลาการที่ทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะตลอดมา ได้วางตัวเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปได้อย่างดียิ่ง จนประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตสมควรที่ตุลาการทั่วไปจะได้ยึดถือท่านเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อไป
